

Inhoud

	Voorwoord	II
	DEEL I – INVLOEDEN	13
1	Het sociale ontwikkelingstraject	15
1	Inleiding	15
2	Sociale vaardigheden	16
3	Aspecten van sociale competentie	17
4	Het ik en de ander	18
5	Een verwant begrip	20
6	Ontwikkelingsverloop van sociale vaardigheden	21
7	Sociale ontwikkeling en probleemgedrag	23
8	Socialisatie	24
2	De invloed van het gezin	28
2.1	Inleiding	28
2.2	Opvoeding	29
2.3	Opvoeden en sociale ontwikkeling	33
2.4	De invloed van broers en zussen	36
2.5	Gedrag van de ouders	38
2.6	Gezinsfunctioneren	39
3	De school	42
3.1	Inleiding	42
3.2	De leerkracht	42
3.3	De stijl van lesgeven	44
3.4	Schooltype	47
3.5	De klasgenoten	49
3.6	Het klasklimaat	51

3.7	De relatie school en gezin	53
4	De vrije tijd	56
4.1	Inleiding	56
4.2	Besteding van de vrije tijd	57
4.3	Internet: bedreiging of uitdaging?	58
4.4	Het spelen van (agressieve) computergames	62
4.5	De invloed van tv en dvd	66
5	Biologische factoren	70
5.1	Inleiding	70
5.2	Tweelingenonderzoek	71
5.3	Controle over gedrag	73
5.4	Neurobiologische bevindingen	79
5.5	De ontwikkeling van het brein	81
5.6	Puberteit	82
5.7	Beschadigingen van het brein	83
	DEEL II – RELATIES	85
6	Waarom kiezen kinderen voor elkaar?	87
6.1	Inleiding	87
6.2	Afstemmingsmodel	88
6.3	Kenmerkenmodel	93
6.4	Behoeftemodel	99
7	Vriendschappen	103
7.1	Inleiding	103
7.2	Omschrijving van vriendschap	104
7.3	Het bepalen van vriendschappen	105
7.4	Wat doen vrienden samen?	107
7.5	De positieve invloed van vriendschappen	111
7.6	Vriendschap en antisociaal gedrag	112
7.7	Vriendschappen: gevolg of oorzaak?	113
7.8	Vriendschap en hechting	115
7.9	De rol van de ouders	118

8	Het populaire kind	120
8.1	Inleiding	120
8.2	Populariteit en vriendschap	121
8.3	Populair tegenover afgewezen	122
8.4	Sociometrisch bepaalde posities	123
8.5	Drie verschijningsvormen van populariteit	124
8.6	Drie vormen van populariteit naast elkaar	128
8.7	De ontwikkeling van populaire kinderen	130
9	Het hoogbegaafde kind	132
9.1	Inleiding	132
9.2	Definities	133
9.3	Kenmerken	136
9.4	Creativiteit	137
9.5	Bepaling van hoogbegaafdheid	139
9.6	Problemen	141
9.7	Onderpresteren	142
9.8	Rol van de ouders	143
9.9	Uitgangspunten voor een adequate begeleiding door de school	145
9.10	Scholing	147
10	Leidinggevende kinderen	151
10.1	Inleiding	151
10.2	Omschrijvingen	152
10.3	Leiderschapskenmerken	153
10.4	Achtergronden	156
10.5	Bepaling van het leiderschap	158
10.6	Typen leiderschap	160
10.7	Leiderschap en hoogbegaafdheid	161
10.8	Niet de leider alleen	163
10.9	Tot slot	164
11	Afgewezen kinderen	166
11.1	Inleiding	166
11.2	Wat houdt afwijzing in?	166
11.3	Het proces van afwijzing	168
11.4	Gevolgen van een aanhoudende afwijzing	170

11.5	Gedragsskenmerken van afgewezen kinderen	171
11.6	Omgaan met andere kinderen	173
11.7	Afgewezen agressieve kinderen	175
11.8	Afgewezen kinderen met teruggetrokken gedrag	176
11.9	De rol van de ouders	178
11.10	De rol van de leerkracht	179
12	Eenzame kinderen	182
12.1	Inleiding	182
12.2	Wat is eenzaamheid?	182
12.3	Leeftijd	185
12.4	Vóórkomen	187
12.5	Oorzaken	188
12.6	Gevolgen	191
12.7	Invloed van het gezin	193
12.8	De rol van de leerkracht	195
12.9	Eenzaamheid, afwijzing en vrienden	196
12.10	Hoe eenzame kinderen te helpen?	197
13	Gepeste kinderen	200
13.1	Inleiding	200
13.2	Omschrijving van pesten	200
13.3	Vormen van pesten	201
13.4	Het vóórkomen van pesten	202
13.5	Biografische factoren	204
13.6	Oorzaken van pesten	205
13.7	Gevolgen van pesten	206
13.8	Pesten, afwijzing en vrienden	209
13.9	Het gezin	210
13.10	De school	212
13.11	Antipestprogramma's	215
	DEEL III – GEDRAG	219
14	Kinderen met prosociaal gedrag	221
14.1	Inleiding	221
14.2	Omschrijving van prosociaal gedrag	221

14.3	Empathie	224
14.4	Prosociaal gedrag en persoonlijkheid	225
14.5	Bestaat onbaatzuchtig sociaal gedrag?	226
14.6	Hoe is het sociale gedrag te verklaren?	227
14.7	De opvoeding	229
14.8	De school	232
14.9	Burgerzin	234
15	Kinderen met antisociaal gedrag	236
15.1	Inleiding	236
15.2	Agressie nader bekeken	237
15.3	Directe en indirecte agressie	239
15.4	Agressie en opvoeden	241
15.5	Herhaling van agressie	242
15.6	Maatschappelijke omstandigheden en traumatische gebeurtenissen	243
15.7	Agressie en zelfbeheersing	245
15.8	Agressie en school	246
15.9	Verklaringen	248
16	Adviezen voor ouders en leerkrachten	254
16.1	Inleiding	254
16.2	Bevorderen van sociaal gedrag door ouders	254
16.3	Specifieke opvoedingselementen in de sociale ontwikkeling	258
16.4	Adviezen voor ouders	261
16.5	Bevorderen van sociaal gedrag op school	266
16.6	Raadgevingen aan leerkrachten	268
16.7	Professionele hulp	271
	Over de auteur	273
	Literatuur	274
	Bijlage 1 Vragenlijst sociale competentie	281
	Bijlage 2a Wat ouders kunnen doen in het begeleiden van het internetgebruik door hun kinderen	282

Bijlage 2b Regels die ouders kunnen hanteren met betrekking tot het internetgebruik	283
Bijlage 3 Gedragskenmerken van twee groepen populaire kinderen	284
Bijlage 4 Kenmerken van hoogbegaafde kinderen	285
Bijlage 5 Eenzaamheidsvragenlijst	286
Bijlage 6 Interventieprogramma van Olweus	287
Bijlage 7 Vragenlijst pro sociaal gedrag	289
Bijlage 8 Manieren van opvoeden die agressie in de hand werken	290
Bijlage 9 Adviezen bij afgewezen kinderen	292
Bijlage 10 Adviezen bij eenzame kinderen	293
Bijlage 11 Adviezen bij gepeste kinderen	294
Bijlage 12 Omgangsregels van de Leeuwenburch (OBS Middelburg) – Een voorbeeld	295
Bijlage 13 Klassikale preventieprogramma's	296
Register	300